

PROJEKAT GRAĐANIN

Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije

Centar za građansko obrazovanje
(Center for Civic Education)

PROJEKAT GRAĐANIN VI

Objavlivanje ove knjige pomogla je Vlada Sjedinjenih Američkih Država

Publication of this edition has been supported by the Government of the United States of America

Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije

Centar za građansko obrazovanje
(Center for Civic Education)

Izdavač
Beogradska otvorena škola

Za izdavača
Milorad Bjeletić

Recenzenti
Jasmina Moskovljević
Čedomir Čupić
Slobodan G. Marković

Naslov originala
We the people... Project Citizen

© Copyright 1996 Center for Civic Education
Project Citizen, Center for Civic Education, Calabasas, CA
Project Citizen, National Conference of State Legislatures, Denver, CO

Preveo i pojmovnik sastavio
Novak Gajić

Projekat realizuju
Građanske inicijative
Beograd, Vlajkovićeve 17, tel.: (011) 3343 011
Beogradska otvorena škola
Beograd, Masarikova 5/XVI, tel.: (011) 3613 112
Institut za pedagoška istraživanja
Beograd, Dobrinjska 11/III, tel.: (011) 642 925
Centar za razvoj Srbije
Beograd, Narodnog fronta 68/I, tel.: (011) 646 025

Izražavamo zahvalnost Ambasadi Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu za podršku na radu u ovom projektu, a naročito g. Polu Denigu (Paul Denig), savetniku za štampu i kulturu Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu, kao i Centru za građansko obrazovanje (Center for Civic Education) iz Kalabasasa, u Kaliforniji, SAD.

Sadržaj

Poruka učenicima	4
Uvod	5
Prvi korak: Uočavanje problema u vašoj zajednici	7
Drugi korak: Koji problem izabrati?	14
Treći korak: Prikupljanje podataka o problemu	15
Četvrti korak: Osmišljavanje, razvoj i izrada razredne studije	22
Peti korak: Predstavljanje razredne studije	33
Šesti korak: Šta smo naučili?	35
Pojmovnik	37

Poruka učenicima

Dragi đaci,

Ovaj Priručnik podstaknuće vas da razmišljate o problemima s kojima se vi, vaši roditelji, bliža okolina, vaše mesto (selo, grad), svakodnevno suočavate. Posebno s onim problemima koji otežavaju ili unižavaju vaš i zajednički život. Iz Priručnika ćete naučiti kako se odabiraju problemi koji su bitni, značajni i hitni da se reše. Naučićete se kako se skupljaju podaci kao i kako se osmišljava i izrađuje projekat studije o problemu. Studija je naučni ili stručni rad u kojem je obrađen ili istražen vaš odabrani problem.

Sve što naučite iz ovog Priručnika i što budete praktično pokazali pripada vašim novim znanjima i iskustvima koja utiču na formiranje vaše ličnosti. To je i priprema za vaše odrastanje u građanina. Što budete više znali o problemima vaše uže zajednice (mesne odnosno lokalne), to ćete ih na lakši način rešavati. Na osnovu znanja donosićete bolje i prave odluke da poboljšate i zaštitite vaš i zajednički život u zajednici.

Najbolje je za učenje i odrastanje početi rano i korak po korak. Zajednički život je složen i sa mnogo problema. Što se više ljudi aktivno uključuje u rešavanje zajedničkih problema, to je veća šansa da se postignu bolji rezultati. U istraživanju problema veliku pomoć daće vam vaši nastavnici. Na ovaj način vi se učite i spremate da kao budući odrasli građani aktivno učestvujete u životu vašeg mesta, našeg društva i države. Onaj ko aktivno učestvuje, taj doprinosi sebi ali i drugima. Budite uredni, uporni, odgovorni, maštoviti u učenju i rešavanju problema. Neka to bude i jedna dobra igra. Igrom se na najlakši i najbolji način uči. Istrajte i napred u ovoj životnoj igri !

prof. dr Čedomir Čupić,
Predsednik Upravnog odbora Beogradske otvorene škole

Uvod

Političke mere su dogovoreni način na koji vlasti ispunjavaju svoje dužnosti, poput zaštite prava i promovisanja blagostanja svih ljudi. Neka politička načela i mere skupštine unose u zakone, a druga su sadržana u uredbama vlade i drugih izvršnih organa odgovornih za sprovođenje zakona.

Evo primera nekih političkih mera i organa zaduženih da ih sprovede:

- Prosvetne vlasti su odgovorne za mere koje se bave školskim programima, a nastavnici i školska uprava sprovede te mere.
- Skupština Republike donosi zakone o saobraćaju, a saobraćajna policija ih sprovodi.
- Opštinske vlasti često usvajaju mere koje zabranjuju uličnu prodaju van dozvoljenih mesta, a inspekcija sprovodi te mere.

Kada ljudi postanu svesni problema u svojoj zajednici, često traže da vlasti razviju i sprovedu mere koje se bave ovim problemima. To mogu biti problemi:

- koje postojeći propisi ili mere ne rešavaju na dobar način,
- na koje se postojeći propisi ili mere ne primenjuju,
- za koje nema propisa ni mera.

Kao građani, vi imate pravo da javno kažete šta bi vlasti morale da učine povodom problema u vašoj zajednici. Takođe imate pravo da javno kažete šta mislite o problemima u republici, saveznoj državi ili o međunarodnim problemima. Imate pravo da pokušate da utičete na odluke koje ljudi u vlasti donose povodom tih problema.

Da bi mogli delotvorno da utiču na vlast, građani moraju znati koji nivoi vlasti i koje službe su odgovorne za menjanje, sprovođenje ili razvijanje određenih mera. Na primer, republičke skupštine mogu odrediti službe koje će sprovoditi mere koje proističu iz saveznog zakonodavstva. Ili, opštinske vlasti mogu usvojiti mere radi obavljanja svojih ustavnih i zakonskih dužnosti. Pored toga, u sklopu razvoja i primene političkih mera, organi vlasti moraju da odrede da li su nove mere u skladu s postojećim zakonima ili merama.

Namena ovog priručnika je da vam pomogne da naučite kako da izrazite svoje mišljenje, kako da odlučite koji je nivo i organ vlasti nadležan za bavljenje problemom koji uočite. Poziva vas na saradnju s drugovima u razredu i na postizanje sledećih zadataka, uz pomoć nastavnika i drugih odraslih osoba spremnih da vam pomognu:

1. **Uočavanje problema.** Počecete uočavanjem problema u svojoj zajednici koji smatrate važnim i određivanjem nivoa vlasti odgovornog za rešavanje tog problema.
2. **Sakupljanje podataka.** Kada razred odluči koji će problem razmatrati, biće potrebno da sakupite i razmotrite podatke iz raznih izvora o njemu.
3. **Razmatranje rešenja.** Treba da razmotrite političke mere koje sada primenjuju vlasti. Takođe ćete razmatrati mere koje predlažu drugi.

4. **Razvijanje vlastitih političkih mera.** Razvijete političke mere koje smatrate da vlasti treba da prihvate.
5. **Izrada plana delovanja.** Razvijete plan delovanja da pokažete kako možete da utičete na odgovarajuće nivoe i organe vlasti da prihvate političke mere koje predlažete.

Vaš razred će koristiti materijale koje ste sakupili ili sami napisali za pravljenje **razredne studije**. To je organizovan izbor materijala koji sadrže tekstove (isečci iz štampe, fotokopirani delovi knjiga i novina, vaši pisani i kucani radovi...), karte, grafikone, fotografije i vaše samostalne rukotvorine (crteže, kolaže...). Ti materijali biće organizovani u četiri odeljka:

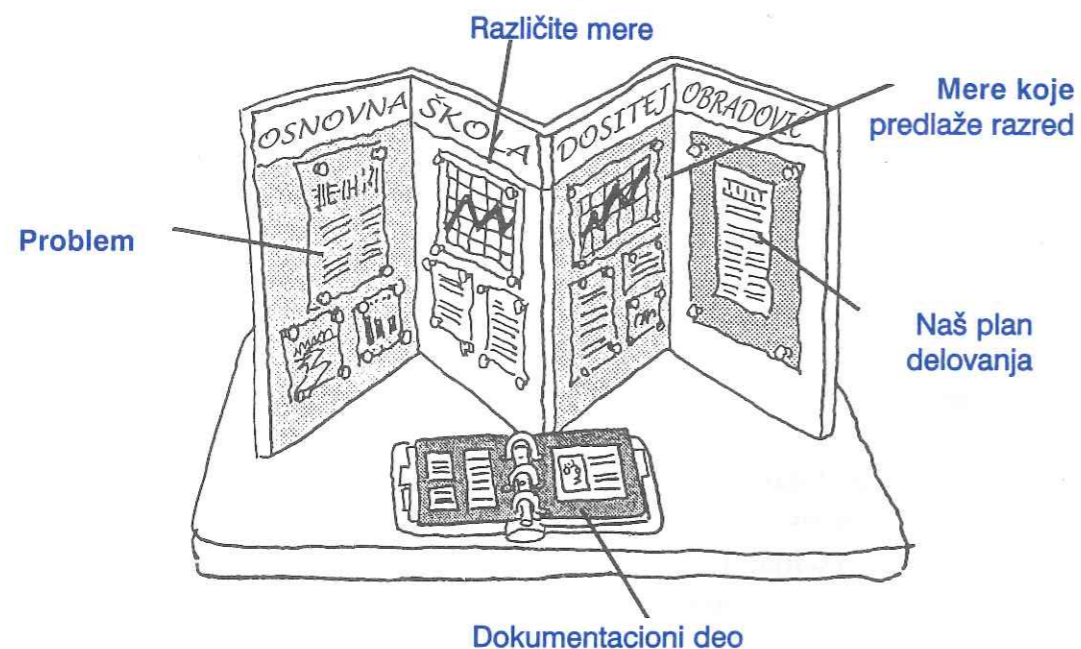
1. u prvom će biti ono što ste naučili o izabranom problemu,
2. u drugom ono što ste naučili o mogućim rešenjima tog problema,
3. u trećem političke mere koje ste odabrali ili osmislili za problem,
4. a u četvrtom plan delovanja koji ste osmislili da bi pridobili vlasti da prihvate političke mere koje vi predlažete.

Studija će imati dva dela – **dokumentacioni i pokazni deo (pano)**. Dokumentacioni deo će biti u fasciklama koje će sadržati prikupljeni materijal, a na panou će biti izbor materijala koji najbolje prikazuje rad vašeg razreda. Pano će horizontalnim linijama biti podeljen na četiri polja (kao na donjoj slici). Svako polje treba da sadrži materijal iz jednog odeljka razredne studije.

Ovaj priručnik će vam pomoći da odaberete problem kojim ćete se baviti, kao i da osmislite i izvedete svoju razrednu studiju.

Predložimo vam da usmeno predstavite svoju razrednu studiju drugim razredima ili grupama i organizacijama u zajednici. Predložimo vam i da napravite takmičenje između razreda za najbolju razrednu studiju.

Znanje koje steknete tokom istraživanja problema u vašoj zajednici je dragoceno i treba da ga podelite s drugima, radi opšte koristi i dobrobiti. Pomoći će vam da učestvujete u društvu kome građani, na slobodnim i poštenim izborima, sami biraju svoje predstavnike u vlasti. Za više detalja o usmenom predavljanju studije pogledajte *Peti korak: Predavljanje razredne studije* (strana 33).

Prvi korak: Uočavanje problema u vašoj zajednici

Svrha prvog koraka

U ovom koraku ćeš pročitati kratak spisak problema mnogih zajednica u našoj državi. On predstavlja probleme za koje se često misli da njima treba da se bave vlasti. Posle čitanja ćeš:

- Svom razredu reći ono što već znaš o ovim problemima ili ono što si već čuo u raspravama o njima.
- Razgovarati s roditeljima i drugima u svojoj zajednici da naučiš i zabeležiš šta oni znaju o ovim problemima, kao i njihove stavove o njima.

Svrha ovog koraka je da unutar razreda, a i u razgovoru s drugima, razmenite ono što već znate o problemima vaše zajednice. To bi vašem razredu trebalo da pomogne da sakupi dovoljno podataka da napravi valjan izbor problema koji.

I. Rasprava u razredu

Razgovor o onome što znate o problemima vaše zajednice

1. Pročitajte i porazgovarajte o dole navedenim problemima, ako ih ima u vašoj zajednici.
2. Podelite se u grupe od dva do tri učenika. Svakoj grupi treba da bude dodeljen po jedan problem za raspravu. Svaka grupa treba da napiše svoje odgovore u *Upitnik za uočavanje i analizu problema* (strana 10).
3. Svaka grupa odgovore treba da predstavi čitavom razredu.
4. Sačuvajte popunjene obrasce svih grupa za kasniju upotrebu.

Česti problemi zajednica

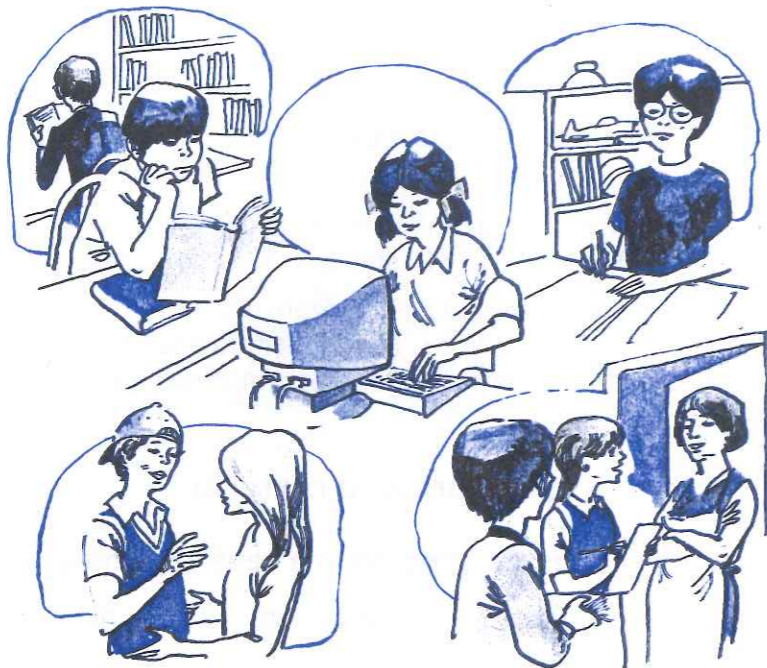
Zajednice širom naše države imaju mnoge istovetne probleme. Neki od njih su ozbiljniji u jednim zajednicama nego u drugim. Ljudi često misle da vlasti treba da budu odgovorne za usvajanje mera koje treba da pomognu rešavanju ovih problema.

Problemi u školama

1. Mnogi tvrde da se u školama ne uče znanja i veštine potrebne za odgovarajuću pripremu učenika za posao posle nje.
2. Neki đaci uvredljivo govore o pripadnicima pojedinih grupa (o starijima, o izbeglima iz ratnih područja, o osobama druge vere, narodnosti, pola, maternjeg jezika, govornog područja...).
3. Nasilje unutar i izvan škola.

Problemi mladih

1. Mladi nekada imaju dosta obaveza posle škole, što im često otežava da u školi postignu uspeh.
2. Neki zaposleni roditelji nemaju dovoljno novca da deci obezbede odgovarajuću brigu dok su na poslu, tako da mala deca ostaju sama u kući, što ih može dovesti u veliku opasnost.

Problemi zajednica

1. Neke prodavnice reklamiraju i prodaju duvan i alkohol u blizini škola. Neke druge u blizini škola prodaju vulgarne materijale.
2. Neki domovi ili klubovi za stare ili hendikepirane osobe ne ispunjavaju zdravstvene ili bezbednosne standarde. U nekim domovima za nezbrinutu decu, staračkim domovima i izbegličkim centrima loše se odnose prema štíćenicima i stanarima.

Problemi osnovnih ljudskih prava i sloboda

1. Mnogi birači ne glasaju na izborima, pa tako ne koriste svoje osnovno pravo da utiču na izbor nosilaca vlasti. To je naročito primetno na lokalnim (mesnim) izborima.
2. Mnogi tvrde da novac i bogatstvo igraju suviše veliku ulogu u izboru zvaničnika vlasti.

Problemi životne sredine

1. Neke zajednice se suočavaju s problemom očuvanja životne sredine.
2. Neke zajednice imaju sukob između nepodudarnosti nastojanja da se zaštiti životna sredina i nastojanja da se svakom odraslom članu zajednice obezbedi posao.
3. Neke zajednice nemaju programe prerade otpada, ili postojeći programi ne rade dobro.

II. Aktivnost malih grupa

Razmotri s jedno ili dvoje drugarica ili drugova iz razreda, problem koji vam je dodeljen za razgovor. Zatim upiši odgovore na pitanja iz *Upitnika za uočavanje i analizu problema* (strana 10).

Napomena: Razred se može dogovoriti da razmotri i istražuje neki od problema svoje zajednice koji ovde nije naveden.

III. Domaći zadatak

Dodatno prikupljanje podataka o problemima u zajednici

Tri zadatka koja slede treba da pomognu da naučiš još nešto o problemima tvoje zajednice i političkim merama koje se povodom njih donose i sprovode. Koristi date upitnike za beleženje podataka koje sakupiš. Sačuvaj sve podatke koje sakupiš tokom ispunjavanja ovih zadataka. Možda će neki od njih biti uključeni u razrednu studiju.

1. **Razgovor.** Odaberi jedan od napred navedenih problema ili neki drugi problem koji je pomenut tokom rasprave u razredu i porazgovaraj o njemu s članovima porodice, drugovima, susedima ili drugim ljudima koje poznaješ. Vidi šta oni znaju o tom problemu i šta o njemu misle. Koristi *Upitnik za razgovor* (strana 11) da zabeležiš podatke do kojih dođeš.

2. **Štampani izvori.** Potraži u novinama i drugim štampanim izvorima podataka, dokaze o postojanju problema i političke mere određene za njegovo rešavanje u tvojoj zajednici. Donesi materijal do koga dođeš u razred. Pokaži ga nastavniku i školskim drugovima i drugaricama. Koristi *Upitnik za štampane izvore* (strana 12) da ubeležiš podatke iz štampanih izvora do kojih si došao.
3. **Radio i televizija.** Poslušaj ili pogledaj vesti i izveštaje na radiju ili televiziji koji se tiču problema i odgovarajućih mera. Donesi podatke do kojih dođeš u razred i podeli ih s nastavnikom, drugaricama i drugovima. Koristi *Upitnik za podatke s radija i televizije* (strana 13) da zabeležiš sakupljene podatke.

Upitnik za uočavanje i analizu problema

Imena članova grupe _____

Datum _____

Problem _____

1. Da li je ovo problem koji vi kao grupa i drugi članovi vaše zajednice smatrate važnim? _____

_____

2. Koji nivo ili služba vlasti je odgovoran za bavljenje ovim problemom? _____

_____

3. Koje mere, ako ih ima, vlasti sada sprovode povodom ovog problema? _____

_____

Ako takve mere postoje, odgovorite na sledeća pitanja:

▪ Koje su njihove prednosti i mane? _____

_____

▪ Da li je potrebno te mere zameniti nekim drugim? Zašto? _____

_____

▪ Koja neslaganja, ako ih uopšte ima, u vašoj zajednici postoje povodom tih mera? _____

_____

4. Gde možete naći više podataka o problemu i stanovištima koja o njemu zauzimaju različiti pojedinci i grupe? _____

_____

5. Ima li drugih problema u vašoj zajednici za koje smatrate da bi bilo korisno da se njima u razredu bavite? Koji su to problemi? _____

_____

Upitnik za razgovor

Ime _____

Datum _____

Problem _____

1. Ime osobe s kojom se razgovara _____

Zanimanje osobe s kojom se razgovara _____

(npr. preduzetnik, službenik, penzioner, učenik, student...) **Napomena:** Ako osoba ne želi da bude imenovana, poštujujte njenu privatnost i naznačite samo njeno zanimanje.

2. Recite osobi s kojom razgovarate koji problem izučavate, a onda je pitajte sledeće. **Zabeležite** odgovore.

a. Da li je ovo problem koji smatrate važnim? _____

_____

b. Da li ga i drugi članovi vaše zajednice smatraju važnim? _____

_____

c. Koje mere, ako ih ima, vlasti sada sprovode povodom ovog problema? _____

_____

Ako takve mere postoje, odgovorite na sledeća pitanja:

▪ Šta su prednosti ovih mera? _____

_____

▪ Šta su mane ovih mera? _____

_____

▪ Kako one mogu biti poboljšane? _____

_____

▪ Da li je potrebno zameniti ih? Zašto? _____

_____

▪ Koja su neslaganja, ako ih uopšte ima, u vašoj zajednici povodom tih mera? _____

_____

d. Gde mogu dobiti više podataka o ovom problemu i različitim stanovištima o njemu? _____

_____

Upitnik za štampane izvore

Ime _____

Datum _____

Problem _____

Naslov i datum objavljivanja _____

Naslov teksta _____

1. Stanovište zauzeto u tekstu povodom problema _____

_____

_____

2. Ključne tačke stanovišta _____

_____

_____

3. Prema izvoru, koje mere (ako ih uopšte ima) vlasti sada sprovode povodom ovog problema? _____

_____

_____

Ako ih ima, odgovorite na sledeća pitanja:

▪ Šta su prednosti ovih mera? _____

_____

▪ Šta su mane ovih mera? _____

_____

▪ Kako one mogu biti poboljšane? _____

_____

▪ Da li je potrebno zameniti ih? Zašto? _____

_____

▪ Koja su neslaganja, ako ih uopšte ima, u vašoj zajednici povodom tih mera? _____

_____

_____

Upitnik za podatke s radija i televizije

Ime _____

Datum _____ Vreme _____

Problem _____

1. **Izvor podataka.** (To mogu biti vesti na radiju ili televiziji, dokumentarni film, intervju ili neki drugi program o problemu zajednice koji je vaš razred odabrao)

_____

_____

_____

Razmatrajte sledeća pitanja dok budete pratili program.

2. Da li je to problem koji se smatra važnim? Zašto? _____

_____

_____

3. Koje mere (ako ih uopšte ima) vlasti sada sprovode povodom ovog problema?

_____

_____

Ako ih ima, odgovorite na sledeća pitanja:

▪ Šta su prednosti ovih mera? _____

_____

▪ Šta su mane ovih mera? _____

_____

▪ Kako one mogu biti poboljšane? _____

_____

▪ Da li je potrebno zameniti ih? Zašto? _____

_____

▪ Koja su neslaganja, ako ih uopšte ima, u vašoj zajednici povodom tih mera?

_____

_____

_____

Drugi korak: Koji problem izabrati?

Svrha drugog koraka

Čitav razred treba da raspravlja o onome što ste otkrili i saznali o problemima vaše zajednice. Odlučite imate li dovoljno podataka za izbor problema kojim će se vaš razred baviti.

Rasprava u razredu

Odlučivanje o tome imate li dovoljno podataka za izbor problema

Sledite ove korake prilikom izbora problema kojim ćete se baviti:

1. Ako mislite da imate dovoljno podataka za donošenje odluke, **glasanjem** odlučite kojim ćete se problemom dalje baviti. Potrudite se da odaberite problem važan za vašu zajednicu i vas. Takođe se postarajte da odaberete problem o kome lako možete da sakupite podatke za izradu razredne studije.
2. Ako razred odluči da mu pre odlučivanja treba još podataka, različitim grupama učenika se za domaći zadatak može dati da prikupe više podataka o problemu.

Treći korak: Prikupljanje podataka o problemu

Svrha trećeg koraka

Sada, kad je razred izabrao problem, morate da odlučite gde ćete potražiti dodatne podatke. Sami ćete zaključiti da su neki izvori podataka bolji od drugih. Na primer, ako ste izabrali problem životne sredine, otkrićete da neki pojedinci i grupe o tom problemu znaju više nego drugi.

I. Aktivnost u razredu

Identifikovanje izvora podataka

Sledi spisak nekih izvora podataka koje biste mogli da pretražujete. Pročitajte spisak i razmotrite ga. Odlučite koje izvore ćete da konsultujete. Onda se podelite u **istraživačke timove**.

Svaki **istraživački tim** treba da prikupi podatke iz nekog od navedenih izvora ili nekog drugog izvora koji razred identifikuje. Upitnici za sakupljanje i beleženje podataka se nalaze na stranama 10–13 i 18–21.

Odrasli dobrovoljci vašem timu mogu da pomognu u sakupljanju podataka, ali ne treba da rade za vas. Sačuvajte sve podatke koje sakupite, kako biste ih upotreбили u razvoju razredne studije.

Možda ćete poželeti i da pozovete različite ljude da vas posete i s vama podele ono što znaju o problemu kojim se bavite.

Primeri za izvore podataka

1. **BIBLIOTEKE** – Školske, opštinske, gradske, univerzitetske i druge biblioteke u vašoj zajednici imaju novine i druge publikacije s podacima o problemu kojim se bavite. Ako biblioteke imaju aparate za fotokopiranje, materijale za studiju možete odmah da umnožite.
2. **REDAKCIJE** – Možda ćete poželeti da se obratite redakcijama medija u svojoj zajednici. Novinari sakupljaju podatke o problemima svoje zajednice i onome šta vlasti čine povodom njih. Redakcije i novinari će možda moći da vam daju izbor članaka i fotografije o problemu kojim se bavite.
3. **PROFESORI I ISTRAŽIVAČI** – U vašem mestu žive možda i profesori fakulteta i viših škola i drugi naučnici koji se bave problemom koji i vas zanima. Možete zvati te ustanove za pomoć pri nalaženju stručnjaka koji bi vam mogli pomoći. Takođe možete stupiti u dodir sa srednjoškolskim profesorima predmeta bitnih za problem kojim se bavite – npr. Ustav i prava građana ili biologija i hemija (za probleme zagađenosti životne sredine).
4. **ADVOKATI I SUDIJE** – Većina advokata i sudija pripada advokatskim komorama, društvima sudija i drugim strukovnim udruženjima koja mogu pružati neke besplatne usluge. U imeniku pronađite adrese i telefone takvih udruženja. Advokati i sudije su odličan izvor podataka o mnogim problemima zajednica. Pitajte direktora škole ima li ih među roditeljima učenika.

5. **UDRUŽENJA GRAĐANA** – Mnoge grupe se zanimaju za probleme naših zajednica ili naše zemlje. One se nazivaju **udruženja građana**. Tokom rada na prvom domaćem zadatku možda ste uočili neka udruženja građana koje se bave problemom kojim se vi bavite. Neka udruženja građana se možda nalaze u vašoj zajednici ili oblasti. Nastavnik ili druga odrasla osoba vam može pomoći da ih zovete ili da im pišete za podatke. Koristite imenik da nađete njihove prostorije.

6. **ZAKONODAVNI ORGANI** – Vaši predstavnici u organima zakonodavne grane vlasti na različitim nivoima – opštinski odbornici i republički i savezni poslanici – su odgovorni za otkrivanje problema i predlaganje ili podržavanje političkih mera koje se njima bave. Poslanici i odbornici moraju da vam budu dostupni ili da u svojim kancelarijama imaju službenike zadužene da vama i svim građanima pomognu u dobijanju podataka o problemima zajednice, republike ili cele zemlje.
7. **UPRAVNI ORGANI** – Ljudi zaposleni u upravnim organima opštinskih, republičkih ili saveznih vlasti se možda već bave problemima koje je vaš razred izabrao za proučavanje. Informativne službe upravnih organa vam mogu pružiti podatke o problemu i merama koje vlasti čine povodom njega. Na primer, vaša opština može imati sekretarijat za zdravstvo ili za građevinarstvo. Koristite imenik da pronađete njihove prostorije ili prostorije drugih odgovarajućih organa.
8. **ELEKTRONSKE INFORMATIČKE MREŽE** – Neki od pomenutih izvora, kao i brojni drugi, mogu biti dostupni preko Interneta. Ako vaša škola nema računare s pristupom Internetu, potražite ih u bibliotekama, fakultetima, višim školama i drugde.

II. Uputstva za dobijanje i dokumentovanje podataka

Većina ljudi koji rade na mestima gde možete dobiti podatke je veoma zauzeta. Važno je da sledite dole navedene predloge da ne preopteretite službe i osobe kojima se obratite za podatke.

1. **Poseta bibliotekama i drugim mestima gde se mogu naći podaci.** Pojedinačno ili u malim grupama možete posećivati biblioteke ili prostorije raznih ustanova i grupa koje imaju podatke o problemu kojim se bavite. (Koristite *Dokumentacioni upitnik za podatke iz publikacija* na stranama 18 i 19.)

2. **Pozivanje izvora telefonom.** Samo jedan učenik treba da bude zadužen za telefonsko dobijanje podataka, da bi on vodio evidenciju o pozivima i tako dobijenim podacima. (Koristite *Dokumentacioni upitnik za podatke iz pisama ili razgovora* na stranama 20 i 21.)

3. **Zakazivanje sastanaka i razgovori.** Jedan učenik treba da telefonom zakazuje sastanke. Mala grupa može da poseti ustanovu ili osobu i da obavi razgovor. (Koristite *Dokumentacioni upitnik za podatke iz pisama ili razgovora* na stranama 20 i 21.)

4. **Pisanje zahteva za podatke.** Jedan ili više učenika može pisati zahteve za podatke od svake službe ili osobe od kojih se ona traže. (Koristite *Dokumentacioni upitnik za podatke iz pisama ili razgovora* na stranama 20 i 21.)

III. Domaći zadatak

Istraživanje problema u vašoj zajednici

Posle donošenja odluke o tome koji će se izvori koristiti, razred treba da se podeli na istraživačke timove. Svaki tim treba da bude odgovoran za prikupljanje podataka iz unapred dogovorenih izvora.

Ako je u istraživačkom timu tebi dodeljeno da stupiš u dodir s nekim od napred pomenutih izvora, počni svojim predstavljanjem. Onda obavesti osobu s kojom razgovaraš o razlogu svog obraćanja. Koristi sledeća uputstva za predstavljanje pismom ili u razgovoru.

(Koristite *Dokumentacioni upitnik za podatke iz pisama ili razgovora* na stranama 20 i 21.)

Predstavljanje

Zovem se (ime i prezime). Ćak sam šestog razreda Osnovne škole (ime škole). Moj razredni starešina je (ime i prezime razrednog starešine).

Mi istražujemo mesne probleme, kako se njima bave vlasti i kako građani mogu učestvovati u odlučivanju vlasti.

Problem koji moj razred izučava je (ukratko opisati problem).

Ja sam odgovorna (ili odgovoran) za sakupljanje podatke o problemu, kako bi ih predstavila (ili predstavio) svom razredu.

Mogu li Vam sada postaviti nekoliko pitanja ili postoji neko bolje vreme? Predlažete li mi da se još nekome obratim?

Imate li kakve štampane materijale s podacima o problemu, koje biste mogli da nam pošaljete? (Ako razgovarate telefonom, a odgovor je potvrđan, budite spremni da sagovorniku date adresu škole.)

Dokumentacioni upitnik za podatke iz publikacija

Ime(na) član(ov)a istraživačkog tima _____

Datum _____

Naziv posećene biblioteke, službe ili Internet sajta _____

Istraživani problem _____

1. Izvor.

a. Ime publikacije _____

b. Autor (ako je napisano) _____

c. Datum objavljivanja _____

2. Zabeležite podatke koji vam pomažu u nalaženju odgovora na što veći broj pitanja.

a. Koliko je ovaj problem u našoj zajednici ozbiljan? _____

_____
_____
_____

b. Koliko je ovaj problem raširen u našoj zemlji? _____

_____
_____
_____

c. Slažete li se sa sledećim stanovištima:

- Nema propisa ni mera za bavljenje ovim problemom. Da __ Ne __
- Propisi za bavljenje ovim problemom nisu odgovarajući. Da __ Ne __
- Propisi za bavljenje ovim problemom jesu odgovarajući, ali se ne primenjuju kako treba. Da __ Ne __

d. Koji nivoi i službe vlasti su (ako je iko) odgovorni za bavljenje ovim problemom? Šta čine povodom toga? _____

_____
_____
_____

e. Koja neslaganja o postojećim merama ili načinu njihovog sprovođenja postoje u našoj zajednici? _____

_____
_____
_____

f. Ko su glavni pojedinci, grupe ili organizacije koji iznose mišljenja o problemu?

_____
_____
_____

▪ Zašto su zainteresovani za problem? _____

_____
_____

▪ Koja stanovišta zauzimaju? _____

_____
_____

▪ Koje su prednosti i nedostaci njihovih stanovišta? _____

_____
_____

▪ Kako nastoje da utiču na vlasti da prihvate ta stanovišta o problemu?

_____
_____
_____

g. Kako da moji školski drugovi i drugarice i ja dođemo do više podataka o njihovim stavovima? _____

_____
_____
_____

Dokumentacioni upitnik za podatke iz pisama ili razgovora

Ime(na) član(ov)a istraživačkog tima _____

Datum _____

Naziv posećene biblioteke, službe ili Internet sajta _____

Istraživani problem _____

1. **Izvor.** (Unesite ime osobe koja daje podatke. Ako je podesno, unesite njeno zanimanje i grupu ili organizaciju.)

Ime _____

Zanimanje _____

Adresa _____

Telefon _____

2. **Tražite obaveštenja o problemu.** Posle predavljanja pismom ili telefonom (kako je predloženo na strani 17) tražite odgovore na sledeća pitanja:

a. Koliko je ovaj problem u našoj zajednici ozbiljan? _____

_____

b. Koliko je ovaj problem raširen u našoj zemlji? _____

_____

c. Zašto bi njime trebalo da se bave vlasti? Da li još neko treba da preuzme odgovornost za rešavanje problema? Zašto? _____

_____

d. Slažete li se sa sledećim stavovima:

- Nema propisa ni mera za bavljenje ovim problemom. Da __ Ne __
- Propisi za bavljenje ovim problemom nisu odgovarajući. Da __ Ne __
- Propisi za bavljenje ovim problemom jesu odgovarajući, ali se ne primenjuju kako treba. Da __ Ne __

e. Koji nivoi i službe vlasti su (ako su) odgovorni za bavljenje ovim problemom? Šta čine povodom toga? _____

_____

_____

f. Koja neslaganja o postojećim merama ili načinu njihovog sprovođenja postoje u našoj zajednici? _____

_____

_____

g. Ko su glavni pojedinci, grupe ili organizacije koji iznose mišljenja o problemu?

_____

_____

_____

▪ Zašto su zainteresovani za problem? _____

_____

_____

▪ Koja stanovišta zauzimaju? _____

_____

_____

▪ Koje su prednosti i nedostaci njihovih stanovišta? _____

_____

_____

▪ Kako da dođemo do podataka o njihovim stanovištima? _____

_____

_____

▪ Kako nastoje da utiču na vlasti da prihvate njihova rešenja problema? _____

_____

_____

h. Ako naš razred razvije mere za bavljenje ovim problemom, kako možemo uticati na vlasti da ih prihvate? _____

_____

_____

Četvrti korak: Osmišljavanje, razvoj i izrada razredne studije

Svrha četvrtog koraka

Trebalo bi da ste do sada, istraživanje doveli do tačke u kojoj možete da započnete izradu razredne studije. Razred bi trebalo da se podeli u četiri grupe. Svaka grupa biće odgovorna za izradu jednog odeljka studije.

Materijal u studiji treba da sadrži najvaljanije primerke dokumentacije koju su razred i grupa sakupili tokom istraživanja problema. Takođe bi trebalo da sadrži izvorne đачke tekstove i/ili rukotvorine.

I. Delovi studije

Razrednu studiju sačinjava rad sve četiri grupe. Ona ima dva dela – **pokazni (pano)** i **dokumentacioni**.

1. **Pokazni deo (pano).** Pano će horizontalnim linijama biti podeljen na četiri polja i svaki od njih će predstavljati rad jedne od četiri studijske grupe.

Mogu se izložiti različiti materijali: tekstovi (isečci iz štampe, fotokopirani delovi knjiga i novina, vaši pisani i kucani radovi...), karte, grafikoni, fotografije i vaše originalne rukotvorine (crteži, kolaži...).

2. **Dokumentacioni deo.** Svaka od četiri grupe treba da iz prikupljenog materijala izabere one koji najbolje **dokumentuje** ili potkrepljuje njihovo istraživanje. U materijale u dokumentacionom delu **ne treba** da uključite sve do čega ste došli, već samo **uzorke** i vaše **ključne nalaze**.

Dokumentacioni materijal treba da bude u registratoru. Koristite različito obojene papire ili kartone da razdvojite četiri odeljka. Pripremite pregledan sadržaj svakog odeljka.

II. Zadaci studijskih grupa

Svaka studijska grupa treba da iz sakupljenih materijala izabere one koji će joj pomoći da ispuni zadatke koji slede. (Detaljnija uputstva za svaku grupu sadržana su u odeljku IV ovog koraka.)

Prva studijska grupa: Objasnjavanje problema. Ova grupa je odgovorna za objašnjenje problema koji je razred izabrao. Ova grupa takođe treba da objasni zašto je problem važan i zašto taj nivo vlasti ili služba treba njime da se bavi.

Druga studijska grupa: Procenjivanje različitih mera predloženih za rešavanje problema. Ova grupa je odgovorna za objašnjenje različitih sadašnjih ili budućih mera zamišljenih da se bave izabranim problemom.

Treća studijska grupa: Razvijanje mera koje će razred predložiti. Ova grupa je odgovorna za razvijanje i obrazlaganje mera čije predlaganje usvoji većina đaka u razredu.

Četvrta studijska grupa: Razvijanje plana delovanja ka navođenju vlasti da prihvate mere koje razred predlaže. Ova grupa je odgovorna za razvijanje plana delovanja koji će pokazati kako građani mogu da utiču na vlasti da prihvate mere koje razred predlaže.

III. Merila za procenu studije

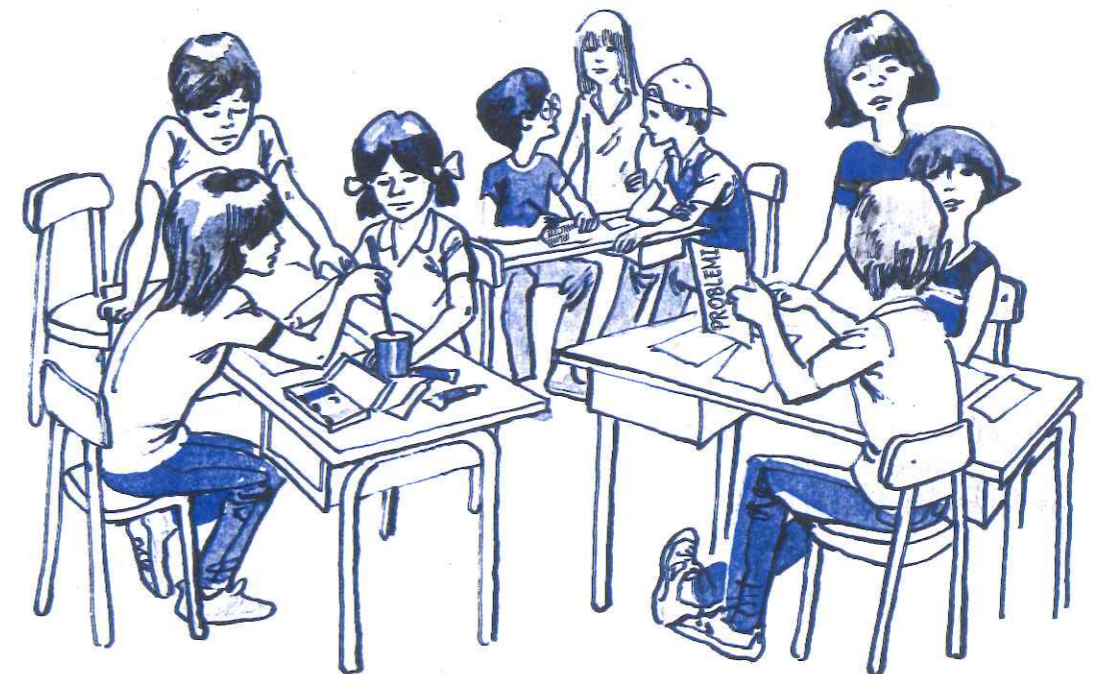
Na sledećoj strani se nalaze *Merila za izradu studije* koja će vam pomoći da napravite što bolju studiju. Koristite je kao vodič tokom rada. Potrebno je da procenite ukupni efekat vaše studije. Zato ona treba da pokaže kreativna i vaša lična rešenja. Budite pažljivi pri izboru podataka koje predstavljate.

Ako se vaša studija bude takmičila s drugim razrednim studijama, žiri će ih procenjivati koristeći *Merila za izradu studije*. Ocenjivaće svaki odeljak studije i celu studiju.

IV. Uputstva za studijske grupe

Sledeća uputstva se detaljnije bave zadacima svake studijske grupe. Iako svaka studijska grupa ima posebne zadatke, važno je da grupe međusobno dele ideje i podatke. Svaka grupa treba neprestano da obaveštava ceo razred o svom napretku i saraduje s ostalim grupama kako bi razred izradio što bolju studiju.

Grupe treba međusobno da saraduju kada budu odlučivale koja specifična pitanja treba da budu uključena u pokazni i dokumentacioni deo studije. Ta saradnja služi tome da se izbegne ponavljanje podataka, kao i time da se u studiju uključe samo najvažniji podaci.

Merila za izradu studije

Merila za svaki odeljak studije:

- **Potpunost**
  - Da li svaki odeljak sadrži materijale opisane na stranama 25–32?
  - Da li ste uneli više no što vam treba?
- **Jasnost**
  - Da li je studija dobro organizovana?
  - Da li je studija jasno i precizno napisana?
  - Da li su glavne tačke i njihova objašnjenja lako razumljivi?
- **Podaci**
  - Jesu li podaci tačni?
  - Da li podaci obuhvataju najvažnije činjenice?
  - Da li su podaci koje ste uneli važni za razumevanje teme?
- **Obrazloženja**
  - Jeste li dali primere koji objašnjavaju ili potvrđuju vaše glavne tvrdnje?
  - Imate li promišljena objašnjenja glavnih tačaka?
- **Slikovni prikaz**
  - Da li se slikovni prikazi odnose na sadržaj vašeg odeljka?
  - Daju li slikovni prikazi podatke? Da li svaki od njih ima naslov ili objašnjenje?
  - Pomažu li razumevanje pokaznog odeljka?
- **Dokumentacija**
  - Jeste li dokumentovali glavne stavke svog odeljka studije?
  - Da li ste koristili, pouzdane, verodostojne i različite izvore?
  - Ako ste navodili ili prepričavali tuđe tvrdnje i da li ste to svuda jasno naglasili?
  - Da li se dokumentacioni deo jasno odnosi na pokazni?
  - Jeste li odabrali samo najbolje i najvažnije izvore podataka?
- **Ustavnost**
  - Da li ste razmotrili ustavnost i zakonitost predloženih mera?
  - Jeste li objasnili zašto političke mere koje predlažete ne krše Ustav?

Merila za celu studiju:

- **Ubedljivost**
  - Da li studija jasno pokazuje da je izabrani problem važan?
  - Da li se predložene mere neposredno odnose na problem?
  - Objašnjava li studija kako bi mogli steći opštu podršku predloženim merama?
- **Izvodivost**
  - Jesu li predložene mere stvarno izvodive?
  - Da li je plan za sticanje podrške predloženim merama izvodiv?
- **Usaglašenost**
  - Da li su odeljci studije međusobno usaglašeni?
  - Da li sadrže ponavljanja?
  - Da li dokumentacioni deo sadrži podatke prikazane u pokaznom delu?
- **Osvrt**
  - Da li deo u kome se osvrćete na izradu studije pokazuje da ste pažljivo razmislili o stečenom iskustvu?
  - Pokazuje li šta ste naučili tokom rada na studiji?

Prva studijska grupa

Objašnjavanje problema

Vaša studijska grupa je odgovorna za objašnjavanje problema u prvom odeljku pokaznog i dokumentacionog dela razredne studije.

I. Pokazni deo studije: Prvi odeljak

Ovaj odeljak treba da sadrži sledeće:

1. **Pisani sažetak problema.** Pregledajte materijal koji su sakupili istraživački timovi. Napišite objašnjenje problema na *do dve kucane strane, dvostrukog proreda*. Tu sažmite ono što ste saznali uzimajući u obzir sledeća pitanja.
  - a. Koliko je ozbiljan taj problem vaše zajednice?
  - b. Koliko je taj problem raširen u celoj zemlji?
  - c. Zašto bi ovim problemom vlasti trebalo da se bave?
  - d. Šta od sledećeg smatrate tačnim?
    - Nema propisa ili mera koje se bave ovim problemom.
    - Propisi vezani za problem nisu odgovarajući.
    - Propisi vezani za problem su odgovarajući, ali se ne primenjuju dobro.
  - e. Koja su neslaganja, ako ih ima, u vašoj zajednici o ovom problemu?
  - f. Ko su glavni pojedinci, grupe ili organizacije koji zauzimaju stav o ovom problemu?
    - Zbog čega su zainteresovani?
    - Koje stavove zauzimaju?
    - Šta su prednosti i nedostaci njihovih stavova?
    - Kako nastoje da navedu vlasti da prihvate njihove poglede?
  - g. Koji su nivoi vlasti ili službe odgovorni za bavljenje ovim problemom?
2. **Slikovno predstavljanje problema.** U predstavljanju problema, možete se služiti i grafikovima, fotografijama, karikaturama, novinskim naslovima, statističkim tabelama i drugim ilustracijama. Ilustracije možete da preuzmete iz nekog od izvora ili da ih sami napravite. Svaka ilustracija treba da ima naslov ili objašnjenje.
3. **Imenovanje izvora podataka.** Na *jednoj ili više kucanih strana* imenujte izvore podataka koje je razred koristio.

II. Dokumentacioni deo studije: Prvi odeljak

U prvi odeljak dokumentacionog dela razredne studije unesite najbolje i najvažnije podatke koje je vaš razred sakupio i koristio u proučavanju i procenjivanju postojećih i mogućih mera. Na primer, možete da unesete odabrane:

- isečke iz štampe;
- pisane izveštaje ili razgovore s ljudima u zajednici;
- pisane izveštaje o praćenju izabranog problema na radiju i televiziji;
- izvode iz prepiske s interesnim grupama; i
- izvode iz publikacija koje su objavili organi vlasti.

Duže dokumente i izveštaje treba predstaviti kopijama naslovnih strana i sadržaja i sažecima – bilo da su preuzeti iz samog dokumenta ili da ste ih sami sastavili. Ne zaboravite da pripremite sadržaj ovog odeljka.

Druga studijska grupa

Procenjivanje različitih mera za rešavanje problema

Vaša studijska grupa je odgovorna za jasno objašnjenje i procenu različitih sadašnjih ili mogućih mera predviđenih za rešavanje problema koji ste odabrali. Vaši nalazi će biti predstavljeni u drugom odeljku pokaznog i dokumentacionog dela razredne studije.

I. Pokazni deo studije: Drugi odeljak

Ovaj odeljak treba da sadrži sledeće:

- 1. Sažetak različitih mera.** Odlučite se za dve do tri mere ili paketa mera koje predlažu različiti pojedinci ili grupe. (Možete uključiti i postojeće mere.) Za svaku meru ili paket mera dajte sažetak, *na najviše dve kucane strane dvostrukog proreda*, koji sadrži vaše odgovore na dva pitanja:
  - a. Koje mere predlažu odabrani pojedinci ili grupe?
  - b. Koje su prednosti i mane tih mera?
- 2. Slikovni prikaz različitih mera.** U predstavljanju problema, možete se služiti i grafikonima, fotografijama, karikaturama, novinskim naslovima, statističkim tabelama i drugim ilustracijama. Ilustracije možete da preuzmete iz nekog od izvora ili da ih sami napravite. Svaka ilustracija treba da ima naslov ili objašnjenje.
- 3. Imenovanje izvora podataka.** Na *jednoj ili više kucanih stranica* imenujte izvore podataka koje je razred koristio.

II. Dokumentacioni deo studije: Drugi odeljak

U drugi odeljak dokumentacionog dela razredne studije unesite najbolje i najvažnije podatke koje je vaš razred sakupio i koristio u proučavanju i procenjivanju postojećih i mogućih mera. Na primer, možete da unesete odabrane:

- isečke iz štampe;
- pisane izveštaje ili razgovore s ljudima u zajednici;
- pisane izveštaje o praćenju izabranog problema na radiju i televiziji;
- izvode iz prepiske s interesnim grupama; i
- izvode iz publikacija koje su objavili organi vlasti.

Duže dokumente i izveštaje treba predstaviti kopijama naslovnih strana i sadržaja i kraćim sažecima – bilo da su preuzeti iz samog dokumenta ili da ste ih sami sastavili. Ne zaboravite da pripremite sadržaj ovog odeljka.

Treća studijska grupa

Predlaganje mera za rešavanje problema

Vaša studijska grupa je odgovorna za predlaganje mera za odabrani problem. Mere za koje se vaša grupa odluči mora prihvatiti većina učenika u razredu. Takođe, one moraju biti u skladu s Ustavom. Koristite upitnik *Ustavnost i zakonitost predloženih mera* sa sledeće dve strane da bi i vi i ceo razred bili uvereni da mere koje predlažete ne krše Ustav. Kada se o ovome odluči, razred ima tri mogućnosti:

- da podrži jednu od mera koje je imenovala druga studijska grupa,
- da donekle izmeni jednu od tih mera, ili
- da izradi vlastite mere.

I. Pokazni deo studije: Treći odeljak

Ovaj odeljak treba da sadrži sledeće:

- 1. Objašnjenje i obrazloženje mera koje predlažete.** Treba da objasnite mere koje vaš razred predlaže i date razloge za to. Na *najviše dve kucane strane, dvostrukog proreda* objasnite:
  - a. mere za koje vaš razred veruje da će najdelotvornije uticati na rešenje problema.
  - b. njihove prednosti i mane.
  - c. zašto, po mišljenju člana vašeg razreda, mere koje predlažete ne krše Ustav i zakone. Koristite upitnik *Ustavnost i zakonitost predloženih mera* sa sledeće dve strane da biste odgovorili na ovo pitanje. Popunite ga i unesite u dokumentacioni deo razredne studije. Vaša studijska grupa mora da razmotri:
  - d. koji je organ i nivo vlasti odgovoran za sprovođenje mera koje predlažete? Zašto?
- 2. Slikovni prikaz različitih mera.** U predstavljanju problema, možete se služiti i grafikonima, fotografijama, karikaturama, novinskim naslovima, statističkim tabelama i drugim ilustracijama. Ilustracije možete da preuzmete iz nekog od izvora ili da ih sami napravite. Svaka ilustracija treba da ima naslov ili objašnjenje.
- 3. Imenovanje izvora podataka.** Na *jednoj ili više kucanih strana* imenujte izvore podataka koje je razred koristio.

II. Dokumentacioni deo studije: Treći odeljak

U treći odeljak dokumentacionog dela razredne studije unesite najbolje i najvažnije podatke koje je vaš razred sakupio i koristio u proučavanju i procenjivanju postojećih i mogućih mera. Na primer, možete da unesete odabrane:

- isečke iz štampe;
- pisane izveštaje ili razgovore s ljudima u zajednici;
- pisane izveštaje o praćenju izabranog problema na radiju i televiziji;
- izvode iz prepiske s interesnim grupama; i
- izvode iz publikacija koje su objavili organi vlasti.

Duže dokumente i izveštaje treba predstaviti kopijama naslovnih strana i sadržaja i kraćim sažecima – bilo da su preuzeti iz samog dokumenta ili da ste ih sami sastavili. Ne zaboravite da pripremite sadržaj ovog odeljka.

Ustavnost i zakonitost predloženih mera

Da bi zaštitio prava građana, Ustav ograničava vlasti.

Kad god predložimo da vlasti usvoje neke političke mere ili propise za bavljenje nekim problemom, važno je da od vlasti ne zahtevamo da čine nešto protivustavno. Svaki građanin ima prava i treba da preuzme odgovornost da pazi da sadašnje i predložene mere i propisi možda ne krše ustavna ograničenja vlasti.

Ovaj upitnik sadrži neke od najvažnijih ograničenja koje ustav nameće vlastima, radi zaštite naših prava. Koristite ga dok budete radili na merama koje ćete predložiti. Morate biti sigurni da predložene mere ne krše ustavna ograničenja vlasti.

Ovaj upitnik treba da razmatra čitav razred. Ishod tog razmatranja treba da bude unet u treći odeljak pokaznog i dokumentacionog dela studije.

1. Vlasti nije dozvoljeno da se meša u ličnu slobodu uverenja građana.

Mere koje predložimo krše/ne krše ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

---

2. Vlasti nije dozvoljeno da postavlja nerazumna i nepravedna ograničenja na slobodu usmenog, pisanog ili kakvog drugog izražavanja.

Mere koje predložimo krše/ne krše ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

---

3. Vlasti nije dozvoljeno da građaninu oduzme život, slobodu ili imovinu bez pravednog suđenja pred sudovima.

Mere koje predlažemo krše/ne krše ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

---

4. Vlastima nije dozvoljeno da narušavaju privatnost doma građanina bez veoma dobrog i opravdanog razloga.

Mere koje predlažemo krše/ne krše ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

---

5. Vlasti nije dozvoljeno da pravi propise koji nerazumno i nepravedno diskriminišu ljude po narodnosti, veroispovesti, rasi, polu ili životnom dobu.

Mere koje predlažemo krše/ne krše ovo ograničenje vlasti. Objasnite zašto.

Sažetak

Napišite sažetak u kome objašnjavate i potvrđujete da mere koje vaš razred predlaže ne krše Ustav.

Četvrta studijska grupa

Izrada plana delovanja

Vaša grupa je odgovorna za izradu plana delovanja. Plan treba da sadrži korake koje biste mogli da preduzmete kako bi vlasti prihvatile i sprovele mere koje predlažete. Čitav razred treba da bude uključen u izradu plana, ali vaša grupa će ga objasniti u četvrtom odeljku pokaznog i dokumentacionog dela razredne studije.

I. Pokazni deo studije: Četvrti odeljak

Ovaj odeljak treba da sadrži sledeće:

1. **Objašnjenje kako bi vaš razred za mere koje predlaže mogao da stekne podršku pojedinaca i grupa iz zajednice.** Na *jednoj kucanoj strani, dvostrukog proreda* objasnite glavne tačke vašeg plana.

a. Imenujte uticajne pojedince i grupe u vašoj zajednici koji bi mogli da budu voljni da podrže mere koje predlaže vaš razred. Ukratko opišite kako biste mogli da ih navedete da to učine.

b. Imenujte grupe u vašoj zajednici koje bi se mogle suprotstaviti vašim merama. Ukratko opišite kako bi ih mogli ubediti da ih podrže.

2. **Objašnjenje kako bi vaš razred za mere koje predlaže mogao da stekne podršku vlasti.** Na *jednoj kucanoj strani, dvostrukog proreda* objasnite glavne tačke vašeg plana.

a. Imenujte uticajne zvaničnike i organe vlasti u vašoj zajednici koji bi mogli da budu voljni da podrže mere koje predlaže vaš razred. Ukratko opišite kako biste mogli da ih navedete da to učine.

b. Imenujte zvaničnike u vlasti koji bi se mogli suprotstaviti vašim merama. Ukratko opišite kako biste mogli da ih ubedite da ih podrže.

3. **Slikovni prikaz različitih mera.** U predstavljanju problema, možete se služiti i grafikonomima, fotografijama, karikaturama, novinskim naslovima, statističkim tabelama i drugim ilustracijama. Ilustracije možete da preuzmete iz nekog od izvora ili da ih sami napravite. Svaka ilustracija treba da ima naslov ili objašnjenje.

4. **Imenovanje izvora podataka.** Na *jednoj ili više kucanih stranica* imenujte izvore podataka koje je razred koristio.

II. Dokumentacioni deo studije: Četvrti odeljak

U četvrti odeljak dokumentacionog dela razredne studije, unesite najbolje i najvažnije podatke koje je vaš razred sakupio i koristio u proučavanju i procenjivanju postojećih i mogućih mera. Na primer, možete da unesete odabrane:

- isečke iz štampe;
- pisane izveštaje ili razgovore s ljudima u zajednici;
- pisane izveštaje o praćenju izabranog problema na radiju i televiziji;
- izvode iz prepiske s interesnim grupama; i
- izvode iz publikacija koje su objavili organi vlasti.

Duže dokumente i izveštaje treba predstaviti kopijama naslovnih strana i sadržaja i kraćim sažecima – bilo da su preuzeti iz samog dokumenta ili da ste ih sami sastavili. Ne zaboravite da pripremite sadržaj ovog odeljka.

Peti korak: Predstavljanje razredne studije

Svrha petog koraka

Kada je razredna studija završena, možete da je predstavite pred publikom. To može da bude i žiri od tri ili četiri osobe koje predstavljaju vašu školu ili zajednicu. Članovi žirija će proceniti vaše predstavljanje po istim merilima po kojima ste vi radili studiju. To će vam biti dragoceno iskustvo za predstavljanje važnih ideja drugima i ubeđivanje u ispravnost vaših stavova.

Postoje četiri osnovna cilja predstavljanja:

1. Da slušaoci informišu o važnosti problema uočenog u zajednici.
2. Da objasni i oceni različite mere kako bi slušaoci razumeli prednosti i mane svake od njih.
3. Da razmotri izbor „najboljih“ mera za bavljenje problemom. Da iznese i dokaže gledište vašeg razreda, da predložene mere ne krše Ustav i zakone.
4. Da pokaže kako bi vaš razred za mere koje predlaže mogao da stekne podršku u zajednici, kao i u zakonodavnoj i izvršnoj grani odgovarajućeg nivoa vlasti.

Svaki od ovih ciljeva se podudara sa zadacima četiri studijske grupe. Tokom predstavljanja studije, svaka grupa je odgovorna da ga pripremi u skladu sa sledećim uputstvima:

I. Otvaranje usmenog predstavljanja

Prva četiri minuta su određena za uvod, tokom kojeg grupa usmeno predstavlja **najznačajnije podatke** iz svog dela studije.

1. Uvod treba da bude zasnovan na pokaznom i dokumentacionom delu studije, ali ne sme biti puko čitanje s panoa.
2. Koristite slikovne prikaze iz studije pri objašnjavanju ili naglašavanju tvrdnji.
3. Samo materijali koji su sastavni deo studije mogu se koristiti tokom usmenog predstavljanja. Ne možete dodavati nove materijale poput video traka, slajdova, računarskih prezentacija, itd.

II. Prateća pitanja

Sledećih šest minuta pripadaju žiriju koji ih koristi za postavljanje pitanja. Oni vas mogu pitati da:

1. detaljnije objasnite ili pojasnite svoje tvrdnje,
2. date primere,
3. odbranite neke stavove,

4. odgovorite na pitanja: o tome šta ste saznali i naučili tokom izrade studije, koje probleme ste imali i kakva ste iskustva stekli.

III. Pripreme

Možete da zamolite roditelje ili druge odrasle članove zajednice, iskusne u javnim nastupima da obuče vašu grupu. Ljudi uključeni u lokalnu samoupravu, ili u udruženja građana mogu biti od velike pomoći.

Vežbajte usmeno predstavljanje pre samog izlaganja pred odraslima. Probajte pred drugaricama i drugovima iz razreda.

IV. Uputstva

Što je više moguće članova svake studijske grupe, treba da učestvuje u predstavljanju i odgovaranju na pitanja. Usmenim predstavljanjem ne treba da dominiraju jedno ili dvoje đaka. Ono treba da pokaže saradnju u radu koja je postojala tokom pripremanja studije.

Pokazne materijale nemojte da čitate pred članovima žirija. Odaberite najvažnije podatke i tvrdnje i predstavite ih kroz opušten razgovor.

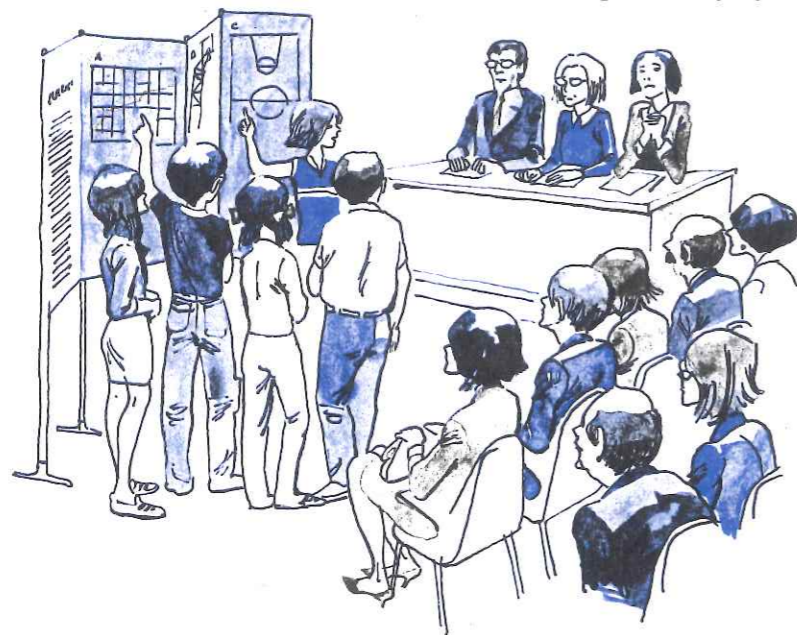
Tokom uvodnog dela izlaganja možete da koristite beleške, ali ne i tokom odgovaranja na pitanja.

Ako ne iskoristite sva četiri minuta za izlaganje, neiskorišćeno vreme biće dodato vremenu za pitanja i odgovore. Svaka studijska grupa ima ukupno deset minuta pred žirijem.

Tokom predstavljanja možete da koristite samo materijale iz odeljka studije koji je radila vaša studijska grupa.

V. Merila za ocenjivanje

Ako razred odluči da se takmiči, vaše usmeno predstavljanje će ocenjivati žiri. Nastavnik će vam objasniti merila za ocenjivanje usmenih predstavljanja.

Šesti korak Šta smo naučili?

Svrha šestog koraka

Uvek je dobro razmisliti o iskustvima koja ste stekli ili radovima koje ste završili. To je način učenja, da biste u budućnosti izbegli greške i da biste poboljšali svoje sposobnosti.

Sada, kada je razred završio svoju studiju, dodajte odeljak u kome ćete se osvrnuti na naučeno u njen dokumentacioni deo. Taj odeljak ukratko treba da objasni:

- šta i kako ste tvoje drugarice i drugovi i ti naučili.
- šta biste drugačije uradili, ako bi radili novu studiju.

Osvrt na stečeno iskustvo treba da bude zajednički trud čitavog razreda, sličan načinu rada tokom čitave izrade studije. razmislite o svemu kao pojedinac i kao član razreda. Nastavnik i drugi odrasli koji su vam pomogli u izradi studije sada mogu da vam pomognu i da čitav taj rad razmotrite.

Moglo bi biti od pomoći da predstavite studiju pre nego što izradite njen konačni odeljak. Pitanja i reakcije slušalaca mogu da vam pomognu da i sami razmislite o iskustvu koje ste stekli tokom izrade studije.

Zaključak

Važno je da nastavite razvijanje veština koje će vam pomoći da utičete na stvaranje političkih mera. Koristićete ih u budućnosti, kad postanete punoletni i steknete sva građanska prava. Imajte na umu da postojeće političke mere često treba menjati, a da novi problemi traže i nove mere.

Pomaganje razvoja političkih mera i zauzimanje stavova o njima je doživotno pravo i odgovornost građana u savremenom demokratskom društvu.

Uputstva

Možda će vam ova pitanja koristiti u osvrtu na ono što ste naučili.

1. Šta sam **ja** lično u radu sa školskim drugaricama i drugovima naučio o političkim merama?
2. Šta smo **mi** kao razred naučili o političkim merama tokom rada na izradi studije?
3. Koje **sam** veštine stekao ili poboljšao radeći na studiji?
4. Koje **smo** veštine stekli ili poboljšali radeći na studiji?
5. Šta su prednosti timskog rada?
6. Šta su mane timskog rada?
7. Šta **sam** dobro učinio?
8. Šta **smo** dobro učinili?
9. Kako **moгу** poboljšati svoje sposobnosti rešavanja problema?
10. Kako **možemo** poboljšati naše sposobnosti rešavanja problema?
11. Šta bismo drugačije **uradili** kada bi pravili drugu razrednu studiju o nekom drugom problemu zajednice?

Pojmovnik

Analiza – Postupak detaljnog istraživanja nekog problema kroz izučavanje njegovih delova.

Vlada – Vrhovno telo izvršne grane vlasti. Čine je predsednik vlade i ministri zaduženi za određene oblasti (prosveta, kultura, privreda, saobraćaj, šumarstvo, zaštita životne sredine, inostrani poslovi, odbrana, unutrašnji poslovi...)

Vlast – Organizovanje političkog života na određenoj teritoriji (u određenoj državi ili njenom delu). Vlast čine organi upravljanja u nekoj državi ili nekom delu države. U demokratskoj državi građani na slobodnim i poštenim izborima biraju svoje predstavnike u vlasti.

Građanin – Pojedinaц sa određenim političkim pravima i dužnostima unutar neke političke zajednice (države) za koju je vezan. Sva građanska prava se stiču punoletstvom.

Grane vlasti – Tri dela vlasti koja vrše njene tri uloge: zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Zakonodavna vlast (skupština) donosi zakone, izvršna vlast (vlada) sprovodi zakone, a sudska vlast (sudovi) se stara za poštovanje zakona. Tri grane vlasti nadziru jedna drugu i moraju biti u ravnoteži.

Grupe građana – Udruženja koja građani stvaraju da bi se bavili nekom neprivrednom delatnošću ili da bi rešavali neke probleme. To mogu biti strukovna udruženja (pčelara, novinara, advokata...), sindikati, ženska, penzionerska, omladinska i studentska udruženja, udruženja slabovidih, amaterski sportski i šahovski klubovi, književna društva, folklorna društva, lovačka društva... Ponekad se nazivaju i građanskim organizacijama, društvenim organizacijama, interesnim grupama, neprofitnim organizacijama, nevladinim organizacijama, grupama za pritisak...

Demokratija – Vladavina naroda. Kovanica od grčkih reči *demos* (narod) i *kratein* (vladati). Politički poredak u kome narod na slobodnim i poštenim izborima bira svoje predstavnike u vlasti.

Diskriminacija – Nepoštovanje nečijih građanskih prava po različitim osnovima (narodnost, maternji jezik, vera, rasa, pol, imovina, starosno doba...).

Država – Osnovni oblik političkog organizovanja ljudskog društva. Najviša vlast nad članovima ljudskog društva na određenom području.

